

Halide Edip Adıvar'ın Hikâyelerinde Milli Mücadele'yi Yaşayan Kadınlar

The Female Characters in the Days of National War of Independence in Halide Edip Adıvar's Stories

Fatih Sakallı*

Özet

Bu makalede Halide Edip Adıvar'ın Milli Mücadele döneminin anlatıldığı hikâyelerinde birçok işkenceye ve acıya maruz kalan kadınlarımızın yaşadıkları üzerinde durulmuştur. Hikâyelerde namuslarını, eşlerini, çocuklarını, akıllarını, mutlu yaşantılarını ve hayatlarını kaybeden bu kadınlar vasıtasıyla Milli Mücadelenin kadınlarımız üzerindeki etkileri gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece Türk milletinin verdiği İstiklâl mücadelesinde kadınlarımızın yaşadığı acılar gösterilerek onların kurtuluş savaşındaki önemleri vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halide Edip Adıvar, Milli Mücadele (Kurtuluş Savaşı), Hikâyeler, Kadınlar

Abstract

This article is about the examination of the female characters' experiences during the National War of Independence in Halide Edip Adıvar's stories. As known, the women of that era suffered a lot. They were tortured and they endured the difficulties of the War. In her stories about that period the author Halide Edip depicts the tragedies of the women. She signifies the characters that lost their honor, husbands, children, minds, happinesses and lives. The stories reveal some facts about the effects of the War on women. Thus the Turkish nation by showing the suffering experienced by women in the struggle for independence, they emphasized the importance of the liberation war.

Key Words: Halide Edip Adıvar, National War of Independence, Stories, Women.

Giriş

Cumhuriyet döneminin önde gelen kadın yazarlarından birisi olan Halide Edip Adıvar (1884 – 1964) hikâyelerini; Harap Mabetler (1911), Dağa Çıkan Kurt (1922), İzmir'den Bursa'ya (1963) (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Falih Rıfkı Atay, Mehmet Asım Us ile birlikte) ve Kubbede Kalan Hoş Seda (1974) adlı kitaplarında toplamıştır. Bütün eserlerinde (roman, hikâye, tiyatro, anı) kadının toplum içindeki yerine büyük önem veren Adıvar, Milli Mücadele'de aldığı görevlerle de aktif bir kişiliktir. Savaş meydanlarında gördüğü ve işittiği birçok olayı da edebi eserlerinde işlemiştir. Enginün, bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Halide Edib, savaşa katılan herkesi görür ve onları röportaj hikâyeler şeklinde yazar. Bu eserlerdeki kadınların hepsi onun Anadolu'da tanıdığı evi,

* Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
email: fsakalli@gazi.edu.tr

Gazi

Akademik
Bakış

137

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

kocası, çocuğu ve vatani için fedakârlık eden kadınlardır.”¹ Romanlarından Ateş ve Gömlek (1923) ile Vurun Kahpeye (1923); hikâyelerinden ise Dağa Çıkan Kurt (1922) adlı kitaptaki hikâyeler, edebiyat tarihimizde Milli Mücadeleyi konu alan eserler arasındaki yerlerini almışlardır. “Ateşten Gömlek’te olay, İzmir’in işgali, yuvasının yıkılışı, kocası ve çocuğunun Yunanlılar tarafından öldürülüşüyle İstanbul’a bir akraba evine sığınan Ayşe’nin çevresinde oluşuyor... Vurun Kahpeye’de ise, Mütareke günlerinde Anadolu’nun ‘hiçbir kimsenin gitmediği’ geri bir kasabasına öğretmen olarak giden Aliye’nin, Milli Mücadele süresince bu kasabada mücadelelerle dolu hayatı verilmektedir.”² Makalemizde Adıvar’ın Dağa Çıkan Kurt, adlı hikâye kitabındaki yedi hikâyeden hareketle Türk kadınının Milli Mücadele yıllarında yaşadığı acılar üzerinde durulacaktır.

Türk Kadınının Milli Mücadele Yıllarında Yaşadığı Acılar

Bağımsızlık, bir milleti millet yapan değerlerin başında gelir ve bu değeri elde etmek için milletçe mücadele etmek gerekir. Türk milleti için Kurtuluş Savaşı da (Milli Mücadele) “1919 – 1922” böyle yorumlanmalıdır. Toplumun her kesiminin mücadelesi ve gayretiyle kazanılan bu savaşta; insanımızın yaptığı fedakârlıklar, çektiği acılar, yaşadığı zulümler, ölümler unutulmamıştır. Bu konuda Sakallı’nın tespitleri dikkate değerdir: “Bu mücadelede halk ve köylü sınıfı her ne kadar geri planda gibi gözüküyor ve onları yönlendirenlerin daha çok din adamları ve eşraf sınıfı olduğu hissediliyorsa da, mücadelenin maddi gücünü ve yükünü taşıyan, gerçekten bu zorluğu yaşayan ekseriyet bu sosyal sınıf, yani halk ve köylüler olmuştur. Eğer bu sınıf Milli Mücadele’ye inanarak ve isteyerek iştirak etmeseydi; düşman işgaline karşı, memleketin her tarafından cephelere koşmasaydı, İstiklâl Harbi’nin kazanılması mümkün olmazdı. Başka bir deyişle; Milli Mücadele diye bilinen mühim bir dönem Türk tarihinde yer almazdı. Bu mücadele yıllarında, toplumdaki her sınıf – bazı istisnalar dışında- davaya maddi ve manevi destek verirken, erkeğiyle – kadınıyla, genciyle – ihtiyarıyla birlikte el ele ve fedakârca üzerine düşen görevi ifa etmişlerdir. Haliyle, kazanılan bu büyük muvaffakiyeti belli bir sosyal sınıfa veya gruba mal etmek; belli bir sınıfın eseriymiş gibi göstermekte tarihi hakikatlere ters düşer.”³ Yukarıdaki satırlardan da anlaşılacağı gibi millet halinde yaşamak için milletçe hareket etmek gerekmektedir. Türk milleti de bunun en iyi örneğini Milli Mücadele yıllarında göstermiştir. Bu dönemde her şeyleri ile mücadele eden ve ülkelerinin bağımsızlığı için birçok şeye maruz kalan Türk kadınlarının yaptıkları fedakârlıklar ve yaşadıkları acılar da göz ardı edilmemelidir. Bu durum, Türk romanı ve hikâyesinde de farklı şekillerde ortaya konmuştur.

- 1 İnci Enginün, “Milli Mücadele’de Türk Kadını” *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yay. 3. bs. İstanbul 1998, s.505
- 2 Aytekin Yakar, *Türk Romanında Milli Mücadele*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay. Ankara 1973, s. 120 -121
- 3 Bayram Sakallı, *Milli Mücadele’nin Sosyal Tarihi ‘Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri’ İz Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 412 – 413*

Görüş

Akademik
Bakış

138

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

“Kurtuluş Savaşı Hikâyeleri içerisinde Türk Kadınlarının uğramış olduğu zulüm ve işkenceleri anlatan hikâyeler geniş yer tutar. Bu kadınlar kimi zaman güçlü yönleriyle öne çıkarlar. Kendilerini ve ailelerini korumak için mücadele verirler. Bunun yanı sıra savaşta tecavüze uğramış, perişan olmuş, aklını yitirmiş kadınlar da vardır. Sonuçta güçlü de olsalar çaresiz de olsalar hepsi düşmanın vahşi saldırılarına maruz kalmış Türk kadınlardır. Halide Edip'in Efe'nin Hikâyesi, Zeynebim Zeynebim, Emine'nin Şehadeti, Fadime Nine ile Kerem Dede, Aziz'in Karısı ve Vurma Fatma hikâyelerinde Yunanlıların yaptığı zulümler ayrıntılarıyla işlenir.”⁴ Adıvar'ın Milli Mücadele'de aktif rol oynadığı düşünülürse adı geçen hikâyelerin yaşanmış olaylardan hareketle kurgulandığı ifade edilebilir. “Hikâyelerinin konularını çoğunlukla, yazarın savaş yıllarında Anadolu'da gördüğü yerlerde savaşın, düşman saldırılarının yaptığı sarsıntılar meydana getirir.”⁵ Halide Edip Adıvar'ın hikâyelerindeki kadınların yaşadıkları acılar da farklı şekillerde işlenmiştir. Enginün, Türk kadınına, Milli Mücadele döneminde buldukları durum ve faaliyetleri bakımından şöyle gruplandırmaktadır: “ 1. İşgal bölgesinde kalan kadınlar. Maruz kaldıkları tecavüz ve taarruzlar dolayısıyla erkekleri göreve çağıran mazlum kadınlardır. Bunlar sadece mevcudiyetleriyle değil, hazin akıbetlerinin ebedileştirdiği ruhlar olarak da milleti uyandırmışlardır... 2. Bizzat eline silah alarak savaşa katılanlar... 3. Geniş kitleyi uyandırmak için, dernekler vasıtasıyla veya yazı faaliyetiyle seslerini duyuranlar. Bunlar içinde en meşhuru Halide Edib'tir... 4. Bunların dışında bu faaliyete biraz moda diye bakan ve o yüzden katılan, İstanbul sosyete hanımları ile bu faaliyetin dışında kalanlar da vardır. Onlar, bu kutsal mücadelenin ateşini ve manasını anlayamamış kişilerdir.”⁶ Enginün'ün bu tespitlerine katılmamak mümkün değildir. Bizim incelememize konu olan aşağıdaki hikâyelerdeki kadınlar, Enginün'ün yukarıdaki gruplandırmasında (1) numara ile gösterilen kısımdaki kadınlardır. Yani işgal bölgelerinde kalan ve maruz kaldıkları tecavüz ve taarruzlar dolayısıyla erkekleri göreve çağıran mazlum kadınlardır. Hepsinin hazin bir akıbeti vardır ve bu hazin akıbetleri yukarıda (3) numara ile gruplandırılan kısımda yer alan Halide Edip'in hikâyeleriyle ölümsüzleşmiştir.

Düşman Askerinin Tecavüzüne Uğrayan ve Utancından İntihar Eden Kadın: 'Efe'nin Hikâyesi' Adlı Hikâyenin Kezban'ı

Halide Edip Adıvar'ın “Efe'nin Hikâyesi” adlı hikâyesinde, düşman askerleri burunun dibine gelmesine rağmen duyarsız davranışlarına devam eden Efe ile onun gibi erkeklerin, amcasının kızı Kezban ve imamın kızı vasıtasıyla harekete geçişleri anlatılmaktadır. Bu hikâyede Kezban ve imamın kızı düşman askerlerinin tecavüzüne uğramışlardır. Hikâyede düşman işgali, Efe ile arkadaşları-

4 Hatice Uysal, *Halide Edip ve Yakup Kadri'nin Hikâyelerinin Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 16

5 Olcay Öneroy, “Halide Edip'in Küçük Hikâyeleri”, *Hisar*, Sayı: 25, İstanbul 1966, s.16

6 İnci Enginün, a.g.m. s. 504 – 505

Gazi

Akademik
Bakış

139

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

nın duyarsızlıkları ve kadınlarımızın maruz kaldıkları olaylar şöyle anlatılmaktadır: “İzmir’i Yunan’ın bastığını duymuştum, diye başladı; dükkânları, evleri soymuşlar, çoluk çocuk öldürmüşler, kadınlara sataşmışlar. Bunları çoktan duyduk; fakat bizim dağda koyunlarımız vardı, çobandık; bunları duyduk, yine koyunlarımızı otlattık. Çiftliklere girmişler, ihtiyaçları sakallarından sürüklemişler, gençleri parçalamışlar, mal mülk ne varsa kül etmişler, hayvanları alıp götürmüşler. Bunları duyduk; yine dağda koyunlarımızı otlattık. İçeriye doğru yürüyorlarmış, toprak üstünde ne tütün fidanı, ne buğday başağı bırakmışlar. Zeytinlikler inmiş, bağlar çiğnenmiş, ağaçlardan incir, badem, yemiş dökülmüş, kokmuş, kimseler malının başında kalmamış, kasabalar birer mahşer olmuş. Biz yine dağlarda koyunlarımızı otlattık. Bir gün artık çok yakın gelmişler, köyümüzden iki saat ötede Menderes köprüsünün başına kadar Yunan nöbetçi koymuş dediler; biz o vakit köyde düşünmeye başladık. Bir Cuma günü namazdan çıkmış kızanlarla eve gitmiştik. Akşamın alaca karanlığında köye girerken sırtlarda kuzuları otlatan kızlar alayla önümüze çıktılar; başörtüleri parçalanmış, saçları yolunmuş, üstleri başları toprak ve kan içinde, hepsi bir ağızdan ağlıyordu. Emmim kızı Kezban, yırtık başörtüsünü çıkardı, suratımıza attı. – Efe dedi, Yunan İzmir’e girdi, sustunuz; din kardeşlerimizi soydu, sustunuz; ne kan, ne can, ne ırz kaldı, sustunuz. Burnunuzun dibine geldi, yine başınızda oya, elinizde tüfekler dağlarda eğlendiniz. Bizi bugün Menderes köprüsünün yanındaki Yunan neferleri yakaladılar. Koyunlarımızı aldılar, boynumuzdan altınlarımızı kopardılar, sütümüzü parçaladılar. Kadınlar hep bir ağızdan çığırışmaya başladılar. Emmim kızı Kezban’ın entarisi parça parça, göğsünden kanlar akıyordu. Daha ne yaptılar? Diye kızanlar hep bir ağızdan haykırdı. İmamın kızı: Ne yaptılar diye sormayın, daha ne yapacaklar diye sorun dedi. O da başörtüsünü suratımıza fırlattı.”⁷

Hikâyede düşman askerlerinin burunlarının dibine kadar girmesine rağmen duyarsız kalan Aydın’lı erkeklerin, kadınların tepkileri karşısında harekete geçtikleri görülür. Kadınların durumlarını gören ve sitemlerini işiten erkekler, Yunanlı askerleri tepelemeye ant içerler. Mücadeleye giriştikleri vakit gördükleri manzara hiç de iç açıcı değildir ve şöyle tasvir edilmektedir: “Birden bire Aydın’ın üstünden alevler, dumanlar yükseldi; içeriden tüfek sesleri, kadın çoluk çocuk çığırışları, Yunan naraları geliyordu. Rüzgâr gibi kasabaya daldık. Müslüman mahalleleri çığırışarak, çatırdayarak yanıyordu. Sokakların üstünde alevden dallar var, altında evlerin pencerelerinden bohçalar, halılar atılıyor, aşağıdan Yunanlı alıp kaçıyordu. Sokaklar ortasında başörtüsü parçalanmış bir nineyi boynundaki altınlardan yakalamış bir Yunanlı taştan taşa sürüklüyor, göğsü açık genç bir kızın, iki eliyle gırtlığını sıkarken, bir Yunanlı dudaklarını öpüyordu. Anasını boğan askerleri şu kadarcık bir kız ısırırken bir nefer sarı saçlı başını dipçikle eziyordu.”⁸

7 Halide Edip Adıvar, *Dağa Çıkan Kurt*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s. 37-38

8 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 39

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi işgal sırasında en çok ezilen, acı çeken, şiddete maruz kalan grubun kadınlar olduğu görülmektedir. Yunanlıların ninelere, kadınlara, genç kızlara yaptıkları işkencelerin ve Türk kadınının yaşamış olduğu bu mezalimin hikâyesinin temasına vücut verdiği söylenilebilir. Hikâyesinin sonunda ise bu kadınlardan birisi olan ve Yunan askerlerinin tecavüzüne uğrayan Kezban'ın bu utancı taşıyamayarak kendisini Menderes çayına attığı görülür. Ölürken bile milli mücadele ruhunu taşıyan Kezban, Efe'ye vasiyet ederek Aydın'dan Yunanlıları çıkarmasını ister. Bu durum da hikâyede şu satırlarla sunulmaktadır: "Kezban, Kezban, kendini Menderes'ten çaya attı, dedi; bana imamın kızıyla haber yolladı: 'Efe, demiş, siyah perçemli, dişleri dışarıda Yunan neferini öldürünceye kadar, Aydın'dan Yunanlıları çıkarıncaya kadar kamasını kınına koymasın, bir zeybek sağken Yunan, Aydın'da padişah olursa benim kanımda onun boynunda olsun!'"⁹

Nişanlısı Yunan Askerleri Tarafından Öldürülen, Aklını Yitiren ve Şehit Edilen Kadın: 'Zeynebim Zeynebim' Adlı Hikâyesinin Zeyneb'i

Adıvar'ın '*Zeynebim Zeynebim*' adlı hikâyesinde, Yunan askerleri tarafından nişanlısı öldürülen Zeyneb'in trajik hikâyesi anlatılmaktadır. Yalnızca nişanlısı Süleyman'ı öldüren yüzbaşıya oynayacağını söyleyerek diğer askerlerin tacizlerinden kendisini kurtaran Zeynep'in, yüzbaşıyı öldürdükten sonra aklını yitirdiği görülür: "Bir saat sonra çiftliği yağma eden guruh, Rum köylülerinin de katılmasıyla korkunç bir surette büyümüştü. Bademlikler önünde '.....' şerefine içerken yüzbaşıyla Zeynep'in oturduğu odanın kapalı perdelerinden biri kalktı, garip bir mahluk belirdi, Zeynep beyaz entarisi, dağınık saçlarıyla pencereden atladı. Vahşi bir sesle avazı çıktığı kadar: -Zeynebim Zeynebim! diye şarkı söylüyor, bir taraftan harem dairesi yanıyordu."¹⁰

Hikâyesinin sonunda ise Zeynep'in halini şaşkınlıkla izleyen halk (Rumlar) tarafından papaz Angelos'un emriyle Zeynep'in şehit edildiği görülmektedir. "Vahşi halk, bu manzara önünde korku ve şaşkınlık içinde sarhoşluklarından ayılmışlar gibi hücum etmek istemiyordu. Fakat köyün papazı Angelos, mutlu ve ulussever bir adamın görevini yaptı."¹¹ Zeyneb'in öldürülen nişanlısı Süleyman'ın intikamını alması, fakat önce aklını yitirmesi daha sonra da şehit edilmesi Türk kadınının Milli Mücadele'de yaşadığı acı hikâyelerden bir diğeridir.

Kocasını ve namusunu kurtaran fakat şehit olan kadın: 'Emine'nin Şehadeti' Adlı Hikâyesinin Emine'si

'*Emine'nin Şehadeti*' adını taşıyan bu hikâyede de odunla Yunan askerlerinden kendisini korumaya çalışan, sonunda iki kurşunla şehit edilen Emine'nin dramı anlatılmaktadır. Hikâye, önce kasabanın kaymakamından daha sonra da

9 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 40

10 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 19

11 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 20

Gazi

Akademik
Bakış

141

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

Emine'nin kocası tarafından nakledilmektedir. "Kırk sekiz saat sonra yıkıntılar arasında bulduk, dedi; doktor olmadığı için omzunun ve dizinin kangren olma-ya başlayan yarasını ben sardım ve kocasıyla beraber, yaşatmak için ne kadar uğraştık. O, bende gerçekten kalbi büyük bir kadın etkisi bıraktı. Genç yaşında öleceğini biliyordu ve ıstırabının akıttığı yaşlar arasında vatanın kurtuluşu için seviniyordu."¹²

Kaymakamın yukarıdaki satırlarla anlattığı Emine'nin namusu ve vatani için verdiği mücadele kocası tarafından da şöyle anlatılır: "Hâlâ arkamdan söyleyerek, bağırarak askerler birisiyle mücadele ediyorlardı. Gözüme ilişti, Emine elinde bir yanık odunla sağa sola arkamdakilere saldırıyordu. Bir Yunan neferi yanıma kafasına gelen odunla düştü. Ben de durmadan atılan kurşunlara düştüm. Gözlerim kapanmadan onu ayakta odunla gördüm. Etrafa odunu savuruyor, Yunanlıları yanına sokmuyordu. Sonra odun da iki kurşunla arkasındaki peştamal kan içinde, saçları didik didik, yuvarlandığını gördüm. Sonra ne oldu bilmiyorum. Kırk sekiz saat sonra cesedini ararken henüz sağ bulduk, uğraştık, uğraştık. Emine beni ve namusunu kurtardı ama işte ben kaldım, o öldü."¹³ Hikâyenin sonu, diğer iki hikâyede olduğu gibi Türk kadınının şehit edilmesi ile bitmiştir. Emine'nin kaderi de Kezban ve Zeynep'inkinden farklı olmamıştır. O da diğerleri gibi namusu için, vatani için mücadele etmiş, fakat diğerlerinin yaşadığı akıbetten kurtulamamıştır.

Düşman Askerinin Tecavüzüne Uğrayan ve Şehit Edilen Bir Diğer Kadın: 'Vurma Fatma' Adlı Hikâyenin Fatma'sı

Halide Edip'in '*Vurma Fatma!*' adlı bu hikâyesinde Rum askerlerinin elinde bulunan Fadime'nin kurtulma çabaları, onlara hakareti anlatılır. Fakat Fadime'nin kaderi de diğer hikâyelerdeki kadınlarınkine benzer. Rum askerlerinin tecavüzüne uğrayan Fadime, şehit edilir. Zümrüt yüzük taktığı parmağı da Yanako adlı Rum tarafından kesilir. Anlatıcı tarafından Fadime'nin yaşadıkları ve onun nezdinde Türk kadınının dramı şöyle yorumlanmaktadır: "Yeter Fadime, git yat, bunları unut, bu savaşı sen yaptın, Yunan'ı sen yendin, zalimlere sen vurdun Fadime! Nasırlı ellerinle, patlak tabanlarınla, hasretten lime lime olmuş zavallı kalbinle oynayanlar cezalarını buldular. Senin güçlü omuzların bu mutlu savaşın yükünü taşıdı; senin küçük ellerin kurtuluş ordusunu doyurdu; kurtarıcıları emziren mutlu göğsünden sevgililerini kopardın, ateşe attın; kurtuluş günü senindir Fadime! Kurtardığın toprakların üstüne gururla bas ve hür dolaş, sevgili Fadime! Hep senin yurdun, senin namusun, senin kurtuluşun ve senin istiklâlin için kanlar aktı; şehitler, seni hür ve mesut görmek hayaliyle gözlerini kapadılar ve ancak senin namusun, saadetin ve istiklâlinin bayrağını görenler, memleketlerine sahip, zalimlere karşı kılıçları keskindir. Yarınki Fadime'nin küçük ayakları sıcak, güzel elleri yumuşak, genç göğsü dolu olacak! Yarınki Fadime

¹² Halide Edip Adivar, a.g.e. s. 93 -94

¹³ Halide Edip Adivar, a.g.e. s. 95

çiçekli şalvarları, altın ziynetli başı, mesut ve dikilmiş yüzüyle genç Türkiye'nin en güzel bayrağı olacak! Git yat Fadime! Bırak ben Sakarya'dan İzmir'e kadar Yunan alevlerinin aydınlattığı kan ve yıkıntı izlerinde senin kanlı ve işkenceli menkıbeni bir daha zihnime nakşedeyim."¹⁴

Anlatıcıya göre Fadime, Milli Mücadele yıllarının acılarından nasibini olan Türk kadınlarından yalnızca bir tanesidir. Kutsal mücadelede şehit olan bu kadınların (Fadime ve diğerleri) mezarlarında rahat yatmaları gerektiği vurgulanır. Çünkü kendilerine bu acıları yaşatan ve onları şehit eden düşman askerlerinin yurttan atıldığı belirtilir.

Kocası Öldürülen, Evi Yakılan, Çocukları Perişan Olan Kadın: 'Aziz'in Karısı' Adlı Hikâyesinin Kadın Kahramanı

Adivar'ın 'Aziz'in Karısı' adını taşıyan bu hikâyesinin başında 'Yunan askerlerinin geçtiği köyler üzerinde gördüklerim' cümlesi yer alır. Hikâyede Duatepe'nin eteklerindeki Çekirdeksiz köyündeki manzara ve Aziz'in karısı olarak adlandırılan kadının yaşadığı acı anlatılmaktadır. İçinde buldukları durumu Aziz'in karısı şöyle özetlemektedir: "Bizim başımıza neler geldi; Yunanlılar her şeyimizi aldı, götürdü. Ne ot, ne ocak, ne bucak var. Bak bebelerime, yerde sürünüyor. Bak damlarım, yepyeni damlar, hepsi çöktü. Bak bu leşlere, bunlar bizim davarımızı, malımızı, hepsini aldı götürdü, kalanını süngüledi. Yiyecek, giyecek bir şey yok!... Ev sahibimi götürdüler, yaktılar diyorlar. Yakmışlar doğru mu?... Küllerini, kemiklerini şurada görmüşler; dün akşamdan beri bağıyor, yanıyoruz; yakmışlar, neler yapmışlar!"¹⁵

Hikâyedeki Aziz'in Karısı'nın dramı da diğer hikâyelerdeki kadınların yaşadıklarının bir benzeridir. Kocasını öldürülen, evi yakılan, çocukları ortada perişan olan bu yaşlı kadın da diğer hikâyelerdeki Türk kadınları gibi acılarla yüklüdür.

Yukarıdaki satırlarda 'Yunan Mezalimi' nin izleri yansıtılmaktadır. Yakıp yıkılan köyler, şehit edilen insanımız, yiyecek ve giyecekten yoksun kalmış köylüler... Bu manzara ile yüzleşen çileli kadınlar, savaştan en çok etkilenen toplumsal sınıf olarak düşünülebilir. Hepsinin benzer bir hikâyesi, benzer acıları vardır ve hikâyesinin kadın kahramanı 'Aziz'in Karısı' da bunlardan bir tanesidir.

Yunan İşgali ile Mutlu Hayatı Biten Kadın: 'Fadime Nine ile Kerem Dede' Adlı Hikâyesinin Fadime'si

Halide Edip Adivar'ın 'Fadime Nine ile Kerem Dede' adlı bu hikâyesinde, köylerinde mesut yaşayan Fadime Nine ile kocası Kerem Dede'nin hayatlarının Yunan askerlerinin gelmesiyle karardığı anlatılır. "Nihayet, nihayet bir gün bir afet gibi, bir belâ gibi Yunanlılar gelmiş ve güzel bucak artık simsiyah kararmış: Yangın, kan ve utanç!"¹⁶

14 Halide Edip Adivar, a.g.e. s. 85

15 Halide Edip Adivar, a.g.e. s. 60

16 Halide Edip Adivar, a.g.e. s. 64

Yukarıdaki satırların sonundaki üç kelime dikkat çekicidir. Bu kelimelerden yangın; yıkıp yakılan, yağma edilen köyleri, kan; şehit edilen insanımızı, utanç; ise Yunan askerinin şiddetine maruz kalmış kadınların acısını hatırlatır. Adıvar'ın Milli Mücadele döneminde gördüklerini bu üç kelime ile ifade etmesi manidardır. "Hikâyenin bu son cümlesi aslında bütün Kurtuluş Savaşı hikâyelerindeki anlatılan zulmün en açık ve sade ifadesidir. Tüm hikâyelerde aynı 'yangın, kan ve utanç' anlatılmaktadır."¹⁷ Ayrıca İstiklâl Harbi'nin neler yaşanılarak kazanıldığını göstermesi açısından da önemlidir.

Türk Bayrağı Altında Ölmek İsteyen Kadın: 'Bayrağımızın Altında' Adlı Hikâyenin Hatice Nine'si

Adıvar'ın '*Bayrağımızın Altında*' adlı bu hikâyesinde ise Türk kadınının bağımsızlık arzusu anlatılmaya çalışılır. Hatice Nine, verdiği mücadeleyi kendisi şöyle anlatır: "Hey oğul, ben beş defa muhacir oldum, beş defa evim yandı. Ben Üsküp'ten beri beş defa evim yandı. Ben Üsküp'ten beri beş defa düşman bandırasından bizim bayrağa kaçtım. Bunlardan evvelisi gün ümidi kesince bir tek oğlumu aldım, size, bizim bayrağa kaçtım."¹⁸

Hatice Nine'nin Üsküp – Salihli arasındaki elli yıllık mücadelesi, kendi bayrağının dalgalandığı topraklarda can vermek içindir. Düşman bayrağının dalgalandığı bir yerde ölmek istememektedir. Bayrağına ve vatanına olan sevgisini şu cümlelerle ifade eder: "Bayrağımız nereden çıktıysa ben de oradan çıktım. Her gün buradan kaçıp size gelmek istiyordum. Her gün burada ölüversem, mezarım bandıra altında kalırsa diye çıldırıyordum."¹⁹

Hatice Nine, vatanına kavuştuğu andan itibaren ölümden korkmaz. Artık ölse de kabrinin, kendi bayrağının dalgalandığı topraklarda olacağını bilmektedir. "Ne yangın, ne facia, ne zarar ve ziyan, ne de işkencenin onca manası vardı. Hayatta bir tek önemli şey vardı: Öldüğü zaman cesedinin düşman bandırası altında kalmaması! Basit ve sade. - A yavrum dedi, artık Tanrı emanetini istediği dakika alsın, toprağım bizim bayrağın altında olacak!"²⁰

Sonuç

Türk milleti, acılarından ve yokluklarından bir zafer kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Yunanlıların özellikle İzmir, Manisa, Denizli, Aydın civarındaki kasaba ve köylerdeki zulümleri, Türk Milletinin Milli Mücadele döneminde yaşadığı acı olayların başında gelir. Türk romanının önde gelen kalemlerinden biri olan Halide Edip Adıvar'da Milli Mücadele döneminde çeşitli görevlerde bulunmuş, cephede de aktif rol almıştır. "Cephedeki Halide Edib burada yaşadıkları ve gözlemleri ile Milli Mücadeleyi edebi eserlere taşıyan ilk kişidir. Bunun yanı sıra, hem hikâye ve romanlarında, hem de hatıralarında

17 Hatice Uysal, a.g.t. s. 21

18 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 96

19 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 96 -97

20 Halide Edip Adıvar, a.g.e. s. 97

İstiklâl Harbi'ne dair pek çok malzemeyi araştırmacılara muharrirlik kudretiyle aktarabilmiştir."²¹ Halide Edip'in 'Dağa Çıkan Kurt' adlı hikâye kitabında yer alan yukarıdaki hikâyeler, gerçek yaşantılardan hareketle kurgulanmış ve yazılmıştır. O, bu sahneleri gören ve duyan kişi durumundadır. Gördüğü ve duyduğu olayları hikâyeleştirmiştir. Bu durum İnci Enginün, tarafından şöyle yorumlanır: "Halide Edib Türk milletinin temel değerlerine büyük saygı besleyen, şahsiyetin gelişmesine önem veren eğitim anlayışı, inançlarını, fikirlerini davranışlarıyla gösterme kabiliyeti, korkusuz ve pratik zihniyeti ile bugün de örnek alınacak şahsiyetlerdendir. Onun Milli Mücadele dönemindeki faaliyetlerini ve yaşanan günleri bize bütün heyecan ve teferruatıyla anlattığı eserlerinin, ben- ce ayrı ve çok özel bir yeri vardır. *Dağa Çıkan Kurt* dolayısıyla yazdığı bir yazıda Abdullah Cevdet, bir kadın kaleminin bu sahneleri nasıl yazabildiğine hayret ettiğini belirtir. Halide Edib bu yazdığı sahneleri görmüş olan şahıstır ve onun kalbi gördüğü bu sahneleri bizzat yaşamış olanlara karşı, acıma, saygı ve sevgiyle doludur. Aynı faciaların tekrarlanmaması ancak onların bilinmesi ve ibret alınmasıyla mümkündür. Bundan dolayıdır ki Halide Edib'in eserleri sadece kendi sanatı açısından önemli eserler sayılamaz. Onlar aynı zamanda ilerde Milli Mücademizin destan ve trajedisini yazacaklar için malzemeler olarak da değerlendirilebilir."²²

Milli Mücadele, Türk milletinin topyekûn kazandığı bir zaferdir. Millet, her şeyi ile tek vücut olmuş ve büyük fedakârlıklarla bu zaferi kazanmıştır. Bu zaferin ve milletimizi bu zaferle götüren olayların yansımaları da roman ve hikâyelerdeki yerini almıştır. Roman ve hikâyeler, adeta bu mücadelenin, kazanılan zaferin, yaşananların tanığı durumundadırlar. Bu konuda Ceyhan'ın tespitleri dikkate değerdir: "Milli Mücadele, Türk insanının; malını, canını, eşini, evladını her şeyini bırakıp bağımsızlığını kazandığı dünyada eşi görülmedik bir mücadeledir... Milli Mücadelenin mahşeri telaşında hikâye için vakit var mıdır? Hikâye, bu son harpte adeta bir kamera işlevi yüklenmiştir."²³ Halide Edip'in yukarıdaki hikâyelerindeki Emine, Kezban, Fatma, Hatice, Zeynep ve diğerleri işgali yaşamış Türk kadınlarıdır. Bu kadınlar, o dönemde Milli Mücadeleyi yaşayan Türk kadınları içinde ayrı bir yere sahiptirler. Çünkü bu kadınlar, canını, ırzını, aklını, evladını, kocasını, malını kaybederek Milli Mücadelenin yükünü en acı şekilde taşımışlardır. Birçoğu da şehitlik mertebesine erişerek ölümsüzleşmişlerdir. Bu kadınların hikâyesini yazan Halide Edip'te bu öyküleriyle sonraki nesillere Türk kadınının Milli Mücadele sürecinde yaşadıklarını göstermeye çalışmıştır. Kadınlarımızın yaşadığı acılar, yine bir kadın yazarımızın kaleminden edebiyata taşınarak Türk milletinin bağımsızlığı için verdiği kutsal mücadelede kadınlarımızın durumu anlatılmak istenmiştir.

21 Murat Arabacı, *Milli Mücadele Döneminde Halide Edib Adıvar*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996, s.149

22 İnci Enginün, Halide Edib Adıvar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 94

23 Nesime Ceyhan, "1911 – 1922 Yılları Türk Hikâyesine Kaynak" *Turkish Studies*, Volume 4/1-II, Winter 2009, s.1819 -1820

Kaynaklar

ADIVAR, Halide Edip, *Dağa Çıkan Kurt*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976

ARABACI, Murat, *Milli Mücadele Döneminde Halide Edib Adivar*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996

CEYHAN, Nesime, "1911-1922 Yılları Türk Hikâyesine Kaynak: Harp" *Turkish Studies*, Volume 4/1-II Winter 2009

ENGİNÜN, İnci, "Milli Mücadele'de Türk Kadını" *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yay. 3. bs. İstanbul 1998

ENGİNÜN, İnci, *Halide Edib Adivar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986

ÖNERTOY, Olcay, "Halide Edip'in Küçük Hikâyeleri", *Hisar*, Sayı: 25, İstanbul 1966

SAKALLI, Bayram, *Milli Mücadele'nin Sosyal Tarihi 'Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'* İz Yayıncılık, İstanbul 1997

UYSAL, Hatice, *Halide Edip ve Yakup Kadri'nin Hikâyelerinin Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004

YAKAR, Aytekin, *Türk Romanında Milli Mücadele*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1973

Gazi

Akademik
Bakış

146

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012